

TEKENNET 2019

SURVEILLANCE VAN
TEKENBETEN IN BELGIË

—

WIE WE ZIJN

SCIENSANO telt meer dan 700 medewerkers die zich elke dag opnieuw inzetten voor ons motto: levenslang gezond. Zoals uit onze naam blijkt, vormen wetenschap en gezondheid de kern van ons bestaan. De kracht van Sciensano ligt in de holistische en multidisciplinaire benadering van gezondheid. Onze aandacht gaat daarbij uit naar het nauwe en onlosmakelijke verband tussen de gezondheid van mensen en die van dieren, en hun omgeving (het “One health” concept). Daarom combineren we meerdere invalshoeken in ons onderzoek om op een unieke manier bij te dragen aan ieders gezondheid.

Sciensano kan hiervoor verder bouwen op de meer dan 100 jaar wetenschappelijke expertise van het voormalige Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) en het vroegere Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV).

Sciensano
Epidemiologie en volksgezondheid
-
Epidemiologie van infectieziekten

maart 2020 • Brussel • België
Intern referentienummer: D/2020/14.440/36

K. TERSAGO¹

•

M. LEROY¹

•

T. LERNOUT¹

1 Sciensano, Epidemiologie van infectieziekten, Brussel

tekennet@sciensano.be

Dankwoord

De Dienst Epidemiologie van infectieziekten, bedankt iedereen die heeft bijgedragen aan de werking van TekenNet, met name de burgers die tekenbeten registreren. Er wordt samengewerkt met de Belgische regio's en partners (Natagora en Natuurpunt).

Het TekenNet project is een initiatief van Sciensano (voormalig Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid) en wordt financieel mee ondersteund door het Agentschap Zorg en Gezondheid, Vlaanderen en L'Agence pour une Vie de Qualité, Wallonië.

Hoofdpunten:

- Er werden tekenbeten opgelopen in alle Belgische provincies.
- Het aantal gemelde tekenbeten in 2019 lag beduidend lager in vergelijking met alle voorgaande jaren.
- Het merendeel van de tekenbeten werd opgelopen binnen een afstand van 10 km van de eigen woonplaats.
- Individuele meldingen van tekenbeten werden opnieuw voornamelijk geassocieerd met vrijetijdsactiviteiten in tuin én bos.
- In België worden de meeste tekenbeten gemeld in de periode maart tot en met oktober. De piek in juni werd in 2019 opnieuw bevestigd. Ook was er opnieuw een zeer abrupte afname van het aantal gerapporteerde tekenbeten in juli 2019. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de lange droogteperiode en de uitzonderlijk warme temperaturen tijdens de zomermaanden.

1. Inleiding

Binnen de Belgische populatie heerst er bezorgdheid rond de impact van teken en mogelijke ziektekiemen die door teken worden overgedragen op de gezondheid. Hoewel niet alle teken geïnfecteerd zijn met overdraagbare ziektekiemen, vormt het voorkomen van tekenbeten bij mensen een relevante indicator voor lokale teek gerelateerde problemen. De mate waarin mensen worden blootgesteld aan tekenbeten wordt echter beïnvloed door verschillende factoren waaronder menselijk gedrag, klimaat en landgebruik. Een beter inzicht in de factoren die het risico op tekenbeten bij de mens in België bepalen, laat meer gerichte acties toe. Binnen deze context werd in juni 2015 TekenNet opgericht binnen de dienst Epidemiologie van infectieziekten, Sciensano (voormalig Wetenschappelijk instituut voor Volksgezondheid).

TekenNet is een burger - wetenschapsplatform met meerdere doelstellingen:

- Opvolging van de blootstelling van de Belgische bevolking aan tekenbeten in tijd en ruimte (surveillance). Burgers kunnen tekenbeten bij mensen, opgelopen in België, melden op het TekenNet platform. Het aantal gemelde tekenbeten kan steeds op de TekenNet website worden geraadpleegd, tot op het niveau van het centrum van de gemeente (<http://www.tekennet.be>). Het is ook mogelijk om via de website Epistat – TekenNet de statistieken met betrekking tot gerapporteerde tekenbeten in België actief op te volgen (alleen beschikbaar in het Engels): <https://epistat.wiv-isp.be/ticks>.
- Identificatie van risicofactoren geassocieerd met gerapporteerde tekenbeten in België.
- Gebruik en interpretatie van de tekenbeet surveillance voor het gidsen van gerichte preventie van tekenbeten en gerelateerde ziekten. De verzamelde gegevens zullen gebruikt worden om de omstandigheden die gepaard gaan met het oplopen van tekenbeten binnen België beter te omlijnen en te vertalen voor gebruik in beleid.

2. Hoe werkt de melding van tekenbeten

TekenNet maakt gebruik van twee instrumenten waarmee tekenbeten bij de mens gemeld kunnen worden:

- de website
- en de “TekenNet” app voor mobiele telefoons.

De melding zelf kan op twee verschillende manieren gebeuren:

1. Anonieme meldingen: burgers kunnen een tekenbeet bij mensen (op zichzelf, iemand anders of een hele groep) anoniem melden. Deze anonieme surveillance is zeer informatief, maar ook mogelijks gevoelig aan media-aandacht.
2. Melding als geregistreerde gebruiker: om een betrouwbare basiscurve te kunnen opbouwen roepen we burgers op om zich in te schrijven op de TekenNet website. Eens geregistreerd, maken deze mensen deel uit van een vaste groep gebruikers, met een eigen meldingspagina. Naast meldingen van een tekenbeet, kan deze ingeschreven gebruikersgroep ook melding doen van een erythema migrans. De geregistreerde gebruikers krijgen regelmatig een herinnering voor het melden van tekenbeten doorgestuurd via mail. Via deze mail kunnen zij ook laten weten dat ze geen tekenbeten hebben opgelopen (“nulmelding”).
 - De TekenNet app is ook toegankelijk voor geregistreerde gebruikers (-> ga naar menu: gebruikersprofiel; daar aanmelden als vaste gebruiker). Op die manier komen alle tekenbeet meldingen op de individuele gebruikerspagina te staan.

Bij elke melding worden enkele bijkomende vragen gesteld met betrekking tot o.a. woonplaats, plaats van de tekenbeet, activiteit waarbij en omgeving waar de tekenbeet werd opgelopen.

3. Resultaten TekenNet 2019

3.1. TEKENBETEN OP EEN INDIVIDU

Onderstaande beschrijvende resultaten hebben betrekking op individuele meldingen gedurende het jaar 2019. Meldingen van tekenbeten op dieren werden verwijderd uit de dataset. De analyses zijn verder gebaseerd op de meldingen van tekenbeten waarvoor minstens het aantal tekenbeten en een postcode van de plaats waar de tekenbeet werd opgelopen beschikbaar zijn. In totaal werden zo 6 312 tekenbeten geregistreerd. Bij 75% van de meldingen werd 1 tekenbeet per persoon gerapporteerd, meerdere tekenbeten per persoon werden minder vaak gemeld: 2 tekenbeten = 14%, 3 tekenbeten = 5%, 4 of meer tekenbeten = 6%.

3.1.1 Ruimtelijke verspreiding van meldingen en aantal tekenbeten

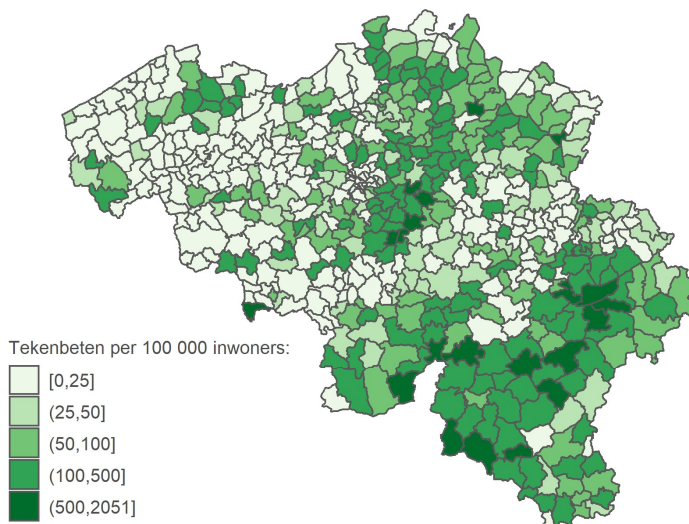
Het grootste aantal gemelde tekenbeten werd opgelopen in de provincie Antwerpen (Tabel 1), daarna volgen de provincies Vlaams-Brabant, Namen en Limburg. Vlaanderen telde de meerderheid van gemelde tekenbeten (53,9%), gevolgd door Wallonië (45%). Het aantal gerapporteerde beten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bleef opnieuw beperkt (1,1%).

	Aantal gemelde beten (%) (jaar 2019)	Uitgedrukt per 100 000 inwoners (jaar 2019)	Uitgedrukt per 100 000 inwoners (gemiddelde 2016 – 2018)
Brussel	70 (1,1%)	6	9
Antwerpen	1231 (19,5%)	67	114
Limburg	589 (9,3%)	68	137
Oost-Vlaanderen	417 (6,6%)	28	29
Vlaams-Brabant	918 (14,5%)	82	107
West-Vlaanderen	224 (3,5%)	19	24
Vlaanderen	3379 (53,5%)	53	78
Waals-Brabant	661 (10,5%)	167	203
Henegouwen	415 (6,6%)	31	39
Luik	644 (10,5%)	59	83
Luxemburg	527 (8,3%)	188	296
Namen	616 (9,8%)	126	178
Wallonië	2863 (45,4%)	79	103
Totaal	6312 (100,0%)	56	78

Tabel 1: Aantal gemelde tekenbeten op een individu per provincie en per regio, uitgedrukt in absoluut aantal en per 100 000 inwoners, januari – december 2019 en vergelijking met gemiddelde aantal tekenbeten per 100 000 inwoners gerapporteerd in de periode 2016 – 2018.

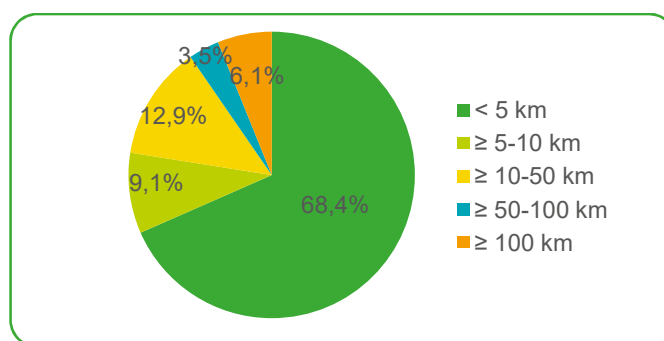
Bij de interpretatie van de geografische spreiding moet echter ook rekening gehouden worden met de bevolkingsdichtheid. Uitgedrukt per 100 000 inwoners (i.e. incidentie), werd het grootste aantal gemelde tekenbeten opgelopen in de provincie Luxemburg (188/100 000 inwoners), gevolgd door Waals-Brabant (167/100 000 inwoners), Namen (126/100 000 inwoners) en Vlaams-Brabant (82/100 000 inwoners). De incidentie tekenbeten was opnieuw hoger in Wallonië dan in Vlaanderen (respectievelijk 79 versus 53 tekenbeten per 100 000 inwoners). De gemiddelde incidentie in 2019 was echter beduidend lager dan de voorgaande jaren (56 versus gemiddeld 78 tekenbeten per 100 000 inwoners in de periode 2016 – 2018).

Figuur 1 toont de geografische verspreiding van het aantal gemelde tekenbeten per 100 000 inwoners, op basis van de gemeente waar de tekenbeet werd opgelopen.

Figuur 1: Geografische spreiding van aantal opgelopen tekenbeten per 100 000 inwoners per gemeente (NIS5) in België, januari – december 2019

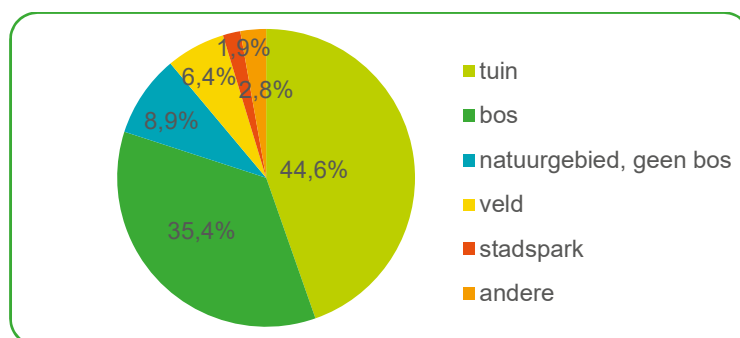
Teken werden opnieuw voornamelijk opgelopen in de buurt van de woonplaats. De beperkte afstand tussen woonplaats en plaats waar de tekenbeet werd opgelopen wordt duidelijk in onderstaande Figuur 2. Voor de meerderheid van de meldingen (77,5%) werden de tekenbeten opgelopen binnen een straal van 10 km van de woonplaats.

Figuur 2: Afstand tussen de plaats van de tekenbeet en de woonplaats

3.1.2 Omgevingstype en activiteit geassocieerd met tekenbeten

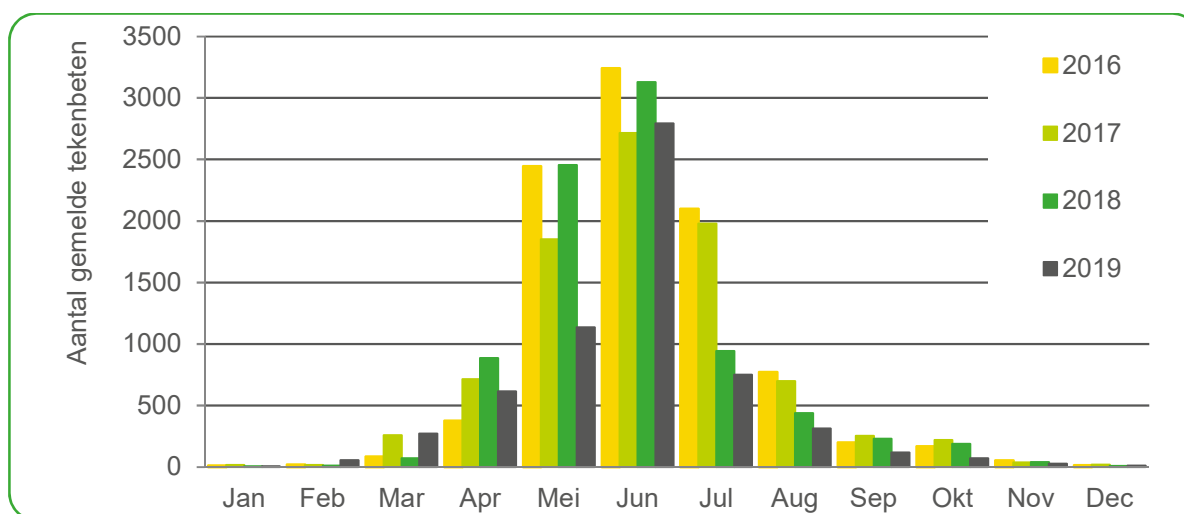
Aan de hand van vragenlijsten proberen we een beeld te krijgen van de omgeving en activiteiten waarbij een teek wordt opgelopen. De resultaten waren vergelijkbaar met de voorgaande jaren. Binnen de groep van individuele blootstellingen, werden tekenbeten duidelijk het meest opgelopen in de tuin (44,6%) en in het bos (35,4%) (zie Figuur 3). De overgrote meerderheid van de gemelde tekenbeten werd opgelopen tijdens vrijetijdsactiviteiten (88 %).

Figuur 3: Omgeving waar tekenbeten werden opgelopen door individuen

3.1.3 Dynamiek van gemelde tekenbeten doorheen de tijd

In figuur 4 wordt het aantal gemelde tekenbeten per maand afgebeeld voor het jaar 2019. Ter vergelijking werden ook de meldingen in de periode 2016 – 2018 toegevoegd.

Figuur 4: Aantal gemelde beten per maand, 2016 – 2019

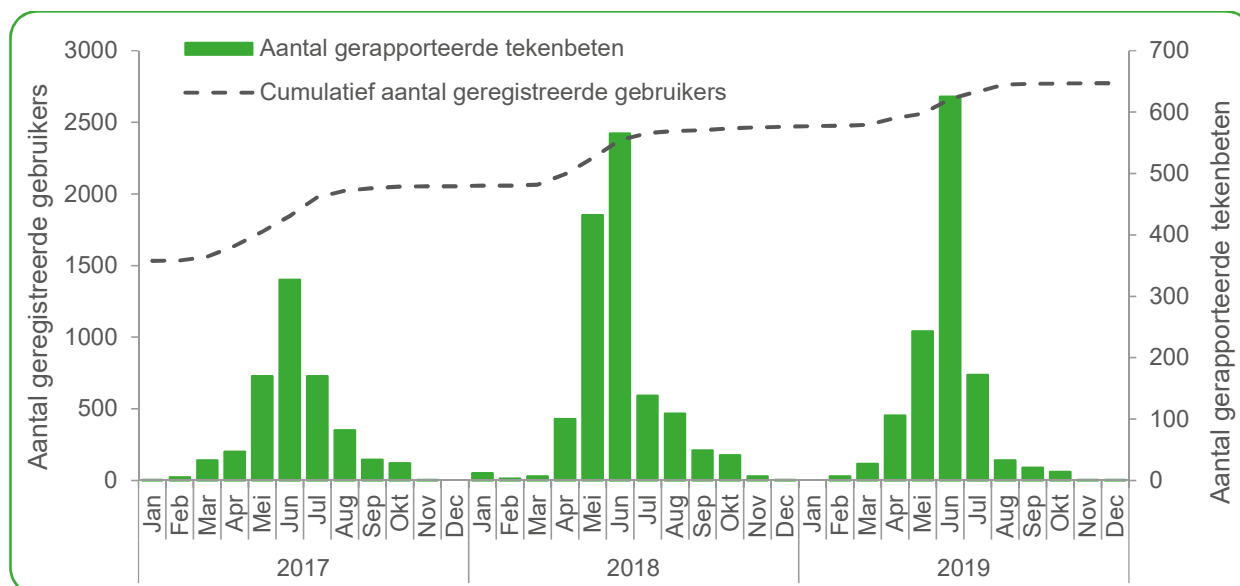
In 2019 startte de echte verhoging van de meldingsactiviteit in de maand maart met een toename tot de maand juni, waarna het aantal gemelde tekenbeten drastisch afnam. Het aantal tekenbeten bleef beperkt in de daaropvolgende maanden. Desondanks de vroege start van tekenactiviteit door de zachte temperaturen in februari 2019, bleven de meldingen beperkt tijdens de relatief koude maand mei. Het lager aantal gemelde tekenbeten in 2019 is waarschijnlijk mede te wijten aan de extreme weersomstandigheden tijdens de zomermaanden. Er werden recordtemperaturen gemeten en zowel de maand juni, juli als augustus eindigde met een hittegolf. Vanaf 16 juni viel er 26 dagen lang geen neerslag in Ukkel (klimaatoverzicht KMI). Teken zijn zeer gevoelig voor uitdroging.

3.2. DE “INGESCHREVEN” DEELNEMERSGROEP

Deze groep mensen heeft zich via de tekennet website ingeschreven voor een regelmatige opvolging doorheen de tijd. De vorming van een stabiele groep deelnemers binnen TekenNet laat ons toe om de komende jaren het aantal tekenbeten doorheen de tijd te valideren. Bovendien kan deze groep ook een erythema migrans na een tekenbeet melden.

3.3.1 Opbouw van de ingeschreven TekenNet groep

Het aantal vaste deelnemers binnen TekenNet neemt geleidelijk toe doorheen de tijd (zie Figuur 5). Eind 2019 telde de groep van ingeschreven gebruikers 2 772 vaste deelnemers, waarvan 303 nieuwe in 2019. De gebruikersgroep bestaat voor 54% uit vrouwen en 46% uit mannen, met uiteenlopende beroepen.

Figuur 5: Aantal gemelde tekenbeten per maand voor de ingeschreven gebruikersgroep, 2017 – 2019

3.2.2 Meldingen van tekenbeten door de ingeschreven gebruikersgroep

Tijdens het jaar 2019 werd een totaal van 1 250 tekenbeten gemeld door de ingeschreven groep. Figuur 5 toont het aantal tekenbeten dat maandelijks werd gerapporteerd in de periode 2017 – 2019. Het temporele patroon van het aantal gemelde tekenbeten is sterk vergelijkbaar met dat van de totale groep individuele meldingen (zie Figuur 4).

3.2.3 Meldingen van erythema migrans

Het meest voorkomende symptoom van Lyme borreliose is een rode uitbreidende vlek op de plaats van de beet, wat men een erythema migrans (EM) noemt. In de periode juli 2015 – december 2019 werden uit de ingeschreven gebruikersgroep 125 meldingen van een EM ontvangen waarbij een arts werd geraadpleegd. De verdeling van de geschatte duur van aanhechting van de teek bij de voorafgaande tekenbeet is : >0u – 12u (19%), >12u – 24u (17%), >1 – 2 dagen (11%), langer dan 2 dagen (13%) en onbekend (40%). Het is bekend dat het risico op

transmissie van de Borrelia bacterie bij een tekenbeet toeneemt naarmate de teek langer vastzit op de huid. Een dagelijkse controle op tekenbeten na activiteiten in de natuur is dus zeker aan te raden.

4. Meer informatie

Het dagelijks controleren op - en verwijderen van - tekenbeten, maar ook het opmerken van mogelijke symptomen na een tekenbeet, zijn belangrijke stappen in de preventie van Lyme borreliose en andere teek overdraagbare aandoeningen. Je kan een tekenbeet proberen te vermijden, maar dat lukt niet altijd, en genieten van de natuur blijft belangrijk.

Meer informatie met betrekking tot preventiemaatregelen en ziekte veroorzaakt door een tekenbeet kan u vinden op de campagnewebsite www.tekenbeten.be van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid en op de TekenNet website van Sciensano www.tekennet.be.

MEER INFORMATIE

—
Zie onze webpagina
www.tekennet.be
Of contacteer ons op
tekennet@sciensano.be